

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบค่าของความพยายามในการจัดเก็บภาษีสรรพากรแต่ละประเภท สำหรับจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยทำการเปรียบเทียบผลของการศึกษา ช่วงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525) และช่วงปลายแผนฯ (2529)

การที่จะวัดค่าของความพยายามในการจัดเก็บภาษีสรรพากรแต่ละประเภทได้ ก่อนอื่นต้องทราบค่าของสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีประเภทนั้น ๆ ในแต่ละจังหวัดก่อน ดังนั้น การนำเสนอผลการวิจัยจึงแบ่งออกเป็นสองส่วนที่สำคัญดังนี้

4.1 ผลการวัดค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษี

จากสมการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีที่กำหนดในสมการที่ (3), (4), (5), และ (6) บทที่ 3 ใช้วิธีการประมวลผลข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ อี.เอส.พี (ESP) โดยใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุ ปรากฏผลการวิจัยดังตารางที่ 4.1, 4.2 , 4.3, และ 4.4 โดยทำการทดสอบค่าทางสถิติสำหรับสมการวิเคราะห์ ผล ลักษณะ one-tailed ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 critical t - value = 1.645 ค่า F = 2.500 แบ่งเป็นประเภทภาษีดังนี้

4.1.1 สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม ของปี 2525 และ 2529 คำนวณจากข้อมูลของจังหวัดต่าง ๆ โดยใช้สมการที่ 3 ที่กล่าวแล้วปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบสมการการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม
ปี 2525 และ ปี 2529

ปีการศึกษา	2525	2529
Constant a_0	+ 0.0053	- 0.0046
Coefficient x_1	+ 0.0029	+ 0.0000005
x_2	+ 0.6230	+ 0.4360
x_3	+ 0.0750	+ 0.0317
x_4	- 0.0593	- 0.0294
x_5	- 0.0113	+ 0.0000001
T-Statistic a_0	1.4928	0.4728
x_1	2.6553*	2.0624*
x_2	5.5852*	4.2116*
x_3	5.0111*	1.2181
x_4	4.8871*	1.5042
x_5	0.5700	1.0673
R^{-2}	0.7120	0.6699
R^2	0.6901	0.6153

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบผลการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม
ปี 2525 และ ปี 2529 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	2525	2529
F	32.6267*	27.1923*
DW	2.1744	1.9556
SSR	0.0165	0.0118
SER	0.0158	0.0132

ที่มา : จากการคำนวณ

*มีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของปี 2529 ซึ่งพบว่า ตัวแปรอธิบายชุดเดียวกันกับปี 2525 สามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมได้เพียงร้อยละ 66.99 ซึ่งต่ำกว่าปี 2525 เล็กน้อย และตัวแปรดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับความเชื่อมั่นเท่ากัน มีเพียง 2 ตัวแปร คือ รายได้ต่อบุคคล (x_1) และสัดส่วนรายได้ภาคธนาคารประกันภัย ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_2) ส่วนสัดส่วนรายได้จากภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์รวม (x_3) สัดส่วนรายได้ภาคการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_4) และสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการและการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_5) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็อยู่ในระดับใกล้เคียงกับระดับมีนัยสำคัญ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอธิบาย และตัวแปรตาม พบว่าในปี 2525, 2529 รายได้ต่อบุคคล สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม สัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรม เหมืองแร่ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม และสัดส่วนรายได้ภาคการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม มีความสัมพันธ์ตรงตามที่คาดหมาย กล่าวคือ รายได้ต่อบุคคลมีความสัมพันธ์เป็นบวก แสดงว่าจังหวัดใดมีรายได้ต่อบุคคลสูง ก็ย่อมแสดงถึงระดับขั้นของการพัฒนาว่ามีมาก ย่อมจัดเก็บภาษีอากรได้มาก เป็นต้น สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัย ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม สัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม มีเครื่องหมายเป็นบวก หมายถึงถ้าจังหวัดใดมีเศรษฐกิจที่มีรายได้จากภาคดังกล่าวสูง ย่อมก่อให้เกิดสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากร โดยรวมสูงขึ้นด้วย ส่วนสัดส่วนรายได้ภาคการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม มีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามตามที่คาดหมายไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้าจังหวัดใดมีเศรษฐกิจที่มีรายได้ภาคการเกษตรใหญ่ สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรจะต่ำ

สำหรับตัวแปรสุดท้าย คือสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ในปี 2525 มีความสัมพันธ์ไม่ตรงตามที่คาดหมาย กล่าวคือ มีเครื่องหมายเป็นลบ ในลักษณะไม่มีนัยสำคัญ ส่วนปี 2529 มีเครื่องหมายเป็นบวกตรงตามทฤษฎี แต่ก็ไม่มีนัยสำคัญ แต่ก็ใกล้เคียงกับระดับมีนัยสำคัญ

จากข้อสังเกตดังกล่าวพอจะอธิบายได้ว่า สัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2525 มีการจัดเก็บภาษีจากกิจการเหล่านั้น ในลักษณะไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เนื่องจากสภาพของการจัดเก็บภาษีของประเทศไทยแล้ว ในอดีตการจัดเก็บภาษีอากรที่ได้ผลมากได้แก่ภาษีทางตรง โดยเฉพาะที่เกิดจากรายได้ที่มีลักษณะประจำ เช่น ภาษีจากเงินเดือน ค่าจ้าง เนื่องจากให้มีการหักภาษี ณ ที่จ่าย ส่วนภาษีที่จัดเก็บยาก เช่น การจัดเก็บภาษีจาก การพาณิชย์ การให้บริการ หรือ การก่อสร้าง ซึ่งมีลักษณะที่ยากแก่การประเมินจัดเก็บ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบภาษีอากรของไทย เป็นระบบที่ประเมินตนเอง ดังนั้นการจัดเก็บภาษีจะเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้ ต้องอาศัยความซื่อสัตย์ ความร่วมมือ จากผู้ที่มีหน้าที่เสียภาษีอากรอย่างสูง ดังนั้นจึงไม่ใช่สิ่งที่แปลกประหลาด กรณีที่ปี 2525 จัดเก็บภาษีจากการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้างไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะนอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว สัดส่วนรายได้จากการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดง

ว่าการจัดเก็บภาษีอากรรวม ไม่ได้ให้ความสนใจในการจัดเก็บภาษีอากรจากกิจการดังกล่าวมากนัก ต่อมาในปี 2529 สัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม เริ่มมีบทบาทในการอธิบายสัดส่วนภาษีอากรรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมมากขึ้น จะเห็นได้ว่าค่า t แม้ไม่มีนัยสำคัญ แต่ก็อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับความมีนัยสำคัญมาก แสดงว่าการจัดเก็บภาษีอากรรวมปี 2529 เริ่มใช้ประโยชน์จากสมรรถวิสัยที่เกิดจากภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง มาใช้อธิบายสัดส่วนของภาษีอากรรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มอุดช่องโหว่ในทุก ๆ ด้าน ลดความรั่วไหลในการจัดเก็บภาษีจากกิจการดังกล่าวได้ จะเห็นได้จากความสัมพันธ์ของสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้างต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ที่มีเครื่องหมายเป็นบวกตามที่คาดหมาย แสดงว่าถ้าจังหวัดใดมีสัดส่วนดังกล่าวสูง ย่อมส่งผลให้สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของจังหวัดนั้น ๆ สูงขึ้นด้วย

4.1.2 สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

แบบจำลองจากสมการที่ 4 สามารถคำนวณผลและทำการเปรียบเทียบผลดังกล่าว ระหว่างปี 2525 และ ปี 2529 ดังตาราง

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบสมการการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ปี 2525 และ ปี 2529

ปีที่ศึกษา	2525	2529
Constant b_0	+ 0.0001	+ 0.0004
Coefficient x_1	+ 0.0004	+ 0.0000001
x_2	+ 0.2166	+ 0.2124
x_4	- 0.0051	- 0.0080
x_5	+ 0.0019	- 0.00000005

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบสมการการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ปี 2525 และ ปี 2529 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	2525	2529
T-Statistic b_0	0.2796	0.2257
x_1	3.2629*	3.3125*
x_2	18.7063*	0.0271
x_4	3.6789*	2.2733*
x_5	0.8816	1.5104
R^2	0.9556	0.7036
R^{-2}	0.9529	0.6862
F	360.2300*	40.3592*
DW	1.4697	2.0962
SSR	0.0002	0.0007
SER	0.0018	0.0032

ที่มา : จากการคำนวณ

*มีนัยสำคัญทางสถิติ

การประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในปี 2525 และปี 2529 ดังตารางที่ 4.2 พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ (R^2) ของปี 2525 สูงกว่าปี 2529 กล่าวคือ มีค่าร้อยละ 95.56 และร้อยละ 70.36 ตามลำดับ แสดงว่าตัวแปรอธิบายทั้ง 4 ตัว ซึ่งได้แก่ รายได้ต่อบุคคล (x_1) สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัย ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_2) สัดส่วนรายได้ภาคการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_3) และสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้างต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_4) สามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ดี โดยที่อธิบายปี 2525 ได้ดีกว่าปี 2529

ตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวทั้ง 2 ปี อธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้อย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ทุกตัว ยกเว้นสัดส่วนของรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ที่ไม่มีนัยสำคัญ โดยที่ปี 2529 ไม่มีนัยสำคัญใกล้เคียงกับระดับที่มีนัยสำคัญมาก ซึ่งก็หมายความว่า สัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้างต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม สามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในปี 2529 ได้ดีกว่าปี 2525 นั้นเอง

พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอธิบายต่าง ๆ ดังกล่าวทั้ง 2 ปี พบว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในลักษณะที่ตรงตามที่คาดหมายทุกตัว ยกเว้น ปี 2529 ที่สัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมที่มีเครื่องหมายเป็นลบ ซึ่งไม่ตรงตามที่คาดไว้ โดยใกล้เคียงกับระดับมีนัยสำคัญซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบว่า ตัวแปรดังกล่าวอธิบายสัดส่วนของรายได้ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมได้พอสมควร แต่การจัดเก็บรายได้จากกิจการจากการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ได้ผลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ตามสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจขณะนั้น

4.1.3 สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล คำนวณโดยใช้สมการถดถอย-พหุ เช่นเดียวกับการหาค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีตามหัวข้อ 4.1.1 และ 4.1.2 โดยใช้สมการประมาณค่าที่ 5 ผลปรากฏดังตาราง

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบสมการการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้
นิติบุคคล ปี 2525 และ ปี 2529

ปีการศึกษา	2525	2529
Constant c_0	0.0032	- 0.0028
Coefficient x_1	- 0.0003	+ 0.00000003
x_2	+ 0.1597	+ 0.0770
x_3	+ 0.0094	+ 0.0056
x_5	- 0.0203	+ 0.0000001
T-Statistic c_0	2.8394*	2.5255*
x_1	1.2292	0.7721
x_2	4.9135*	3.8577*
x_3	2.1396*	1.3591*
x_5	4.5816*	5.4322*
R^2	0.4121	0.6669
R^{-2}	0.3770	0.6473
F	11.7424*	34.0368*

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบสมการการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้
นิติบุคคล ปี 2525 และ ปี 2529 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	2525	2529
DW.	1.8462	2.1240
SSR.	0.0014	0.5855
SER.	0.0046	0.0029

ที่มา : จากการคำนวณ

*มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปี 2525 ตามตารางที่ 4.3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R^2) ของสมการมีเพียง 0.4121 ส่วนปี 2529 มีค่าสูงกว่า คือมีค่าเท่ากับ 0.6669 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวแปรอธิบายทั้ง 4 ตัวนั้น ซึ่งได้แก่ รายได้ต่อบุคคล (x_1) สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัย ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_2) สัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรม เหมือนแร่ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_3) และสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ บริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม สามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในปี 2529 ได้ดีกว่าปี 2525

เมื่อพิจารณาความสามารถในการอธิบายของตัวแปรอธิบายดังกล่าว จากค่าพารามิเตอร์ของแต่และตัวแปรแล้ว ปรากฏว่า ตัวแปรทุกตัวสามารถอธิบายสัดส่วนของภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทั้งสองปี ยกเว้นรายได้ต่อบุคคล ของทั้งสองปี อธิบายตัวแปรตามได้อย่างไม่มีนัยสำคัญเหมือนกัน และในปี 2529 สัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรม-เหมือนแร่ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ที่อธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยไม่มีนัยสำคัญ แต่มีค่าใกล้เคียงกับระดับความมีนัยสำคัญมาก

สำหรับความสัมพันธ์ของตัวแปร รายได้ต่อบุคคล สัดส่วนรายได้ภาคธนาคารประกันภัย ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม สัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรม เมืองแร่ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม และสัดส่วน รายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2529 มีความสัมพันธ์เป็นไปตามความคาดหมายทุกตัว ส่วนปี 2525 มีเพียง สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกัน ภัยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม และสัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรม เมืองแร่ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์ตรงตามคาดหมาย

สาเหตุที่ปี 2525 ตัวแปร รายได้ต่อบุคคล สัมประสิทธิ์เป็นลบนั้น เนื่องจากปีดังกล่าว รายได้ต่อบุคคลเป็นตัวชี้ระดับขั้นของการพัฒนาได้ไม่เต็มที่ คือ มิได้เป็นตัวสะท้อนถึง โครงสร้าง เศรษฐกิจ แต่กลับเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นระดับขั้นของการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดีในปี 2529 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 ซึ่งอาจแปลความหมายได้ว่า การพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศตามแผนฯ ฉบับที่ 5 มีประสิทธิผล

ส่วนสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ การบริการและการก่อสร้างต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ใน ปี 2525 มีเครื่องหมายเป็นลบ ซึ่งตรงข้ามกับที่คาดหมายไว้ กล่าวคือ ในจังหวัดใดมีรายได้ภาค ดังกล่าวสูงปกติควรจะสามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงิน ได้นิติบุคคลสูงด้วย แต่กลับ เป็นตรงกันข้าม ในลักษณะที่มีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การจัดเก็บภาษีเงิน ได้นิติบุคคล มีจุดรั่วไหลในจุดของกิจการที่เกิดจากการพาณิชย์ การบริการและการก่อสร้าง ซึ่งในทางปฏิบัติจัด เก็บภาษีเงิน ได้นิติบุคคลมีช่องทางในการหลีกเลี่ยงภาษีเงิน ได้นิติบุคคลได้ง่าย เช่น แสดงงบกำไร ขาดทุนให้กิจการขาดทุน จึงไม่ต้องเสียภาษี หรือ เนื่องจากมาตรการส่งเสริมการลงทุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งประเทศไทย (B.O.I.) ที่ใช้มาตรการทางภาษีอากรในการ ส่งเสริมการลงทุน ด้วยการยกเว้นภาษีเงิน ได้นิติบุคคลให้แก่กิจการ ซึ่งได้รับการส่งเสริมและเหตุ ผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การจัดเก็บภาษีเงิน ได้นิติบุคคลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็คือกฎหมาย ยินยอมให้นิติบุคคลสามารถนำผลขาดทุนย้อนหลัง 5 ปีมาหักจากผลกำไรในรอบบัญชีปัจจุบัน ได้

แต่ต่อมารัฐบาลมีมาตรการป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีเงิน ได้นิติบุคคล และลดจำนวนของ กิจการที่ให้การส่งเสริมการลงทุนลงในช่วงปลายแผนฯ ฉบับที่ 5 ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงไม่ปรากฏ ในปี 2529 กลับทำให้ความสัมพันธ์ของสัดส่วนรายได้ภาคการพาณิชย์ บริการ และการก่อสร้าง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นบวกตามที่คาดหมาย อย่างมีนัยสำคัญอีกด้วย

4.1.4 สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้า จากสมการที่ 6 ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุเปรียบเทียบ ปี 2525 และ ปี 2529 บราภูมผลดังนี้

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบสมการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้า ปี 2525 และ ปี 2529

ปีที่ศึกษา	2525	2529
Constant d_0	- 0.0017	- 0.0129
Coefficient x_1	+ 0.0008	+ 0.0000002
x_2	+ 0.0160	+ 0.2240
x_3	+ 0.0688	+ 0.0419
T-Statistic d_0	0.5043	4.6460
x_1	0.8374	2.4026*
x_2	0.2920	4.3039*
x_3	4.7933*	3.5604*
R^2	0.3337	0.6101
R^{-2}	0.3043	0.5932
F	11.3536*	35.9905*

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบสมการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้า
ปี 2525 และ ปี 2529 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	2525	2529
DW	2.1633	1.8490
SSR	0.0166	0.0049
SER	0.0156	0.0084

ที่มา : จากการคำนวณ

*มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่า ค่าสหสัมพันธ์ (R^2) ของสมการภาษีการค้าของปี 2525 มีค่าเท่ากับ 0.3337 น้อยกว่าค่าสหสัมพันธ์ของปี 2529 ซึ่งมีจำนวนมากถึง 0.6101 ก็พอสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว ซึ่งได้แก่ รายได้ต่อบุคคล (x_1) สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_2) และสัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (x_3) สามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าในปี 2529 ได้ดีกว่าปี 2525 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 โดยที่ตัวแปรทั้ง 3 ดังกล่าวสามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าได้อย่างมีนัยสำคัญทุกตัว ในปี 2529 ส่วนปี 2525 มีเพียงสัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่านั้นที่มีนัยสำคัญ สำหรับรายได้ต่อบุคคล และสัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัย ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทำให้ตัวแปรอธิบายดังกล่าวสามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีช่วงปลายแผนฯ ได้มากขึ้น

ความสัมพันธ์ของตัวแปรอธิบายกับตัวแปรตาม ปรากฏว่าทั้ง 2 ปี ตัวแปรทุกตัวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ตามที่คาดไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดว่า ยิ่งหน่วยเศรษฐกิจใดมีรายได้ต่อบุคคล สัดส่วนรายได้ภาคธนาคาร ประกันภัยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม และสัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมสูง ย่อมหมายถึงว่า สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าของหน่วยนั้น ๆ สูงตามไปด้วยนั่นเอง

สรุป ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม (T_1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (T_2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล (T_3) และภาษีการค้า (T_4) สำหรับปี 2525 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ ปี 2529 อันเป็นปีที่สิ้นสุดแผนฯ พบว่าตัวแปรอธิบายบางตัวสามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากร (T) แต่ละประเภท ใน 2 ปีที่ศึกษาต่างกัน แต่ส่วนใหญ่จะสามารถอธิบายสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรในปี 2529 ได้ดีกว่า 2525 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปี 2529 มีระดับขั้นของการพัฒนา (stage of development) ขนาดของการใช้เงินตรา (monetized sector) ขนาดของการค้า (size of trade) ขยายใหญ่กว่า ซึ่งเป็นโครงสร้างในระบบเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการเสียภาษีอากรของระบบเศรษฐกิจนั้น ๆ

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยของทั้งสองปีพบว่า ค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม ภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีการค้าของปี 2529 มีค่าเป็นลบ เมื่อให้ตัวแปรอธิบายที่กำหนดให้มีค่าเป็นศูนย์ ทั้งนี้เนื่องจาก ปี 2529 มีอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ทำให้ไม่สามารถจัดเก็บภาษีอากรซึ่งได้ ซึ่งเรียกว่า tax expenditures เช่น มีการยกเว้น (exemption) ในลักษณะของแรงจูงใจ (incentive) โดยยกเว้นตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรืออาจยกเว้นในโครงสร้างภาษีอากรแต่ละประเภทโดยตรง และมีลักษณะของการช่วยเหลือ (subsidy) ได้แก่ การให้เครดิตภาษี (credit tax) สำหรับเงินปันผล ซึ่งมีผลทำให้ภาระภาษีที่ตกแก่นิติบุคคลลดลง เป็นต้น บกติแล้วค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรควรมีค่าเป็นบวก เพราะตามโครงสร้างภาษีอากรแต่ละประเภทก่อให้เกิดภาษีอากรโดยอัตโนมัติอยู่แล้ว โดยใช้มาตรการการคลัง เช่น มีการหักภาษี ณ ที่จ่าย มีการตรวจสอบภาษีอากรย้อนหลัง เป็นต้น

4.2 ความพยายามในการจัดเก็บภาษี (tax effort)

ความพยายามในการจัดเก็บภาษี วัดได้จากดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษี (tax effort index, EI_{1j}) ดังสมการที่ 1 หัวข้อ 3.1 ซึ่งเกิดจากอัตราส่วนระหว่างสัดส่วนภาษีที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (actual tax ratio T_{1j}/GPP) กับสัดส่วนของภาษีที่คาดว่าจะจัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (expected tax ratio) หรือสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษี (tax capacity, $\hat{T}_{1j}/GPP$)

ภาษีที่คาดว่าจะจัดเก็บได้จริง หรือสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษี ซึ่งประมาณได้จากตารางที่ 4.1, 4.2, 4.3, และ 4.4

การวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีสรรพากรของจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยนี้จะวัดความพยายามแบ่งตามประเภทภาษี ได้แก่ ภาษีอากรรวม ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล และภาษีการค้า โดยใช้เกณฑ์ตัดสินใจว่า ถ้าจังหวัดใดมีค่าดัชนีวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีมากกว่า 1 ถือว่ามีความพยายามในการจัดเก็บภาษีสูงกว่าค่าปกติ (norm) หรือค่ามาตรฐาน (standard) ถ้ามีค่าเท่ากับ 1 แสดงว่ามีระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีเป็นปกติ แต่ถ้ามีความพยายามน้อยกว่า 1 หมายความว่าความพยายามในการจัดเก็บภาษิต่ำกว่าปกติ

การวัดความพยายามด้วยวิธีดังกล่าวนี้ จะเป็นการวัดความพยายามในเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจาก การประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีของแต่ละจังหวัด มีใช้ค่าสัมบูรณ์ ดังนั้น จังหวัดที่มีความพยายามในการจัดเก็บภาษีสูงกว่า 1 มิได้หมายความว่าจังหวัดนั้นใช้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีเต็มความสามารถ แต่เป็นเพียงเครื่องบ่งชี้ว่า จังหวัดนั้นมีความพยายามในการจัดเก็บภาษีสูงกว่าจังหวัดที่มีขนาดใกล้เคียงกันเท่านั้น

4.2.1 ความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวม (total tax effort, e_1)

จากตารางที่ 1 และ 2 ภาคผนวก ก ซึ่งเป็นตารางที่แสดงค่าดัชนีวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีรวม ปี 2525 และ 2529 ตามลำดับ พร้อมทั้งสัดส่วนของภาษีอากรรวมที่จัดเก็บได้จริงต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด สัดส่วนภาษีที่คาดว่าจะจัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และแสดงการจัดอันดับ เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างในแต่ละจังหวัดด้วย

จากตารางที่ 1 ภาคผนวก ก พบว่าปี 2525 จังหวัดที่มีระดับชั้นของการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี กล่าวคือมีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมสูง จังหวัดนั้น ๆ จะสามารถจัดเก็บภาษีอากรรวมอยู่ในลำดับที่ดีด้วย ยกเว้นจังหวัดนราธิวาสที่มีสมรรถวิสัยอยู่ในระดับต่ำ ๆ คือลำดับที่ 60 แต่กลับมีสัดส่วนภาษีอากรรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอยู่ในระดับดี คือลำดับที่ 20 และจังหวัดพังงา ซึ่งมีค่าสมรรถวิสัยอยู่ในอันดับที่ดี คือ ลำดับที่ 14 แต่กลับจัดเก็บภาษีอากรรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดได้ในอันดับต่ำ คืออันดับที่ 70

สำหรับ ปี 2529 (ตารางที่ 2 ภาคผนวก ก) ปรากฏว่าความสัมพันธ์ของภาษีอากรรวมที่จัดเก็บ ได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของจังหวัดนั้น ๆ มีความสัมพันธ์เป็นบวกเช่นเดียวกับ ปี 2525 โดยมีข้อยกเว้นบางจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เป็นลบ ในลักษณะเดียวกันด้วย กล่าวคือ จังหวัดชลบุรีเหมือนกับจังหวัดพังงา ในปี 2525

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม กับค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของแต่ละจังหวัด เฉพาะ 10 อันดับแรก และ 10 อันดับสุดท้าย ทั้งปี 2525 และ ปี 2529 มีลักษณะคล้ายกันคือ จังหวัดที่มีศักยภาพในการเสียภาษีต่ำกลับมีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมสูง ยกเว้นจังหวัดภูเก็ต ศรีสะเกษ หนองคาย ปี 2525 และจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ แม่ฮ่องสอน ในปี 2528 ที่มีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมใกล้เคียงกับสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของจังหวัด

ดังนั้นจังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามใน 10 อันดับแรก จะเป็นจังหวัดขนาดเล็ก ได้แก่ นราธิวาส กาฬสินธุ์ กระบี่ ยโสธร เพชรบูรณ์ บุรีรัมย์ สกลนคร ภูเก็ต ยกเว้น สมุทรปราการ และกำแพงเพชรที่เป็นจังหวัดใหญ่ ตามลำดับในปี 2525 ส่วนปี 2529 ได้แก่ สตูล กาฬสินธุ์ กระบี่ มุกดาหาร นราธิวาส ศรีสะเกษ นนทบุรี สมุทรปราการ ชัยภูมิ และปัตตานี ตามลำดับ มีเพียง นนทบุรี และสมุทรปราการ ที่เป็นจังหวัดใหญ่ โดยที่มีจังหวัดที่สามารถรักษาระดับความพยายามของตนให้อยู่ 10 อันดับแรกได้เพียงร้อยละ 40 เมื่อเปรียบเทียบสองช่วงเวลาดังกล่าว

สำหรับจังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวม 10 อันดับสุดท้าย ส่วนใหญ่จะเป็นจังหวัดขนาดเล็กและปานกลาง ได้แก่ ระนอง ราชบุรี เพชรบุรี อ่างทอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม พังงา ศรีสะเกษ หนองคาย ตามลำดับ ปี 2525 ส่วนปี 2529

ได้แก่ สมุทรสงคราม อ่างทอง สิงห์บุรี ระยอง ลำพูน กาญจนบุรี กำแพงเพชร ฉะเชิงเทรา และ แม่ฮ่องสอน ตามลำดับ ซึ่งยังคงมีจังหวัดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของตนให้ดีขึ้นได้ ถึงร้อยละ 40 เมื่อเทียบความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของช่วงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และช่วงปลายแผนฯ ดังกล่าว สำหรับการจัดอันดับสุดท้ายของทั้งสองปี

จากการพิจารณาจังหวัดที่มีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวม ของทั้งสองปีดังกล่าวพบว่า หนองคาย ศรีสะเกษ ปี 2525 และ แม่ฮ่องสอน ปี 2529 ที่มีค่าดัชนีความพยายามเป็นลบซึ่งต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากจังหวัดทั้ง 3 ดังกล่าว มีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมเป็นลบ โดยมีเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรกเนื่องจากหนองคาย ศรีสะเกษ และแม่ฮ่องสอน มีขนาดของตัวแปรภาคการเกษตรขนาดใหญ่ เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ประมาณร้อยละ 52.20, 40.36 และ 39.34 ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรดังกล่าวยังมีขนาดใหญ่ก็จะไม่เอื้ออำนวยให้มีสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมมากเช่นกันเพราะตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนภาษีอากรที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม (ดังตารางที่ 4.1)

เหตุผลอีกประการที่ทำให้จังหวัดดังกล่าวทั้งสามมีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมเป็นลบ เนื่องจากการประมาณค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวมได้จากสมการประมาณค่าที่หาค่าเฉลี่ยโดยวิธีสมการถดถอยพหุ ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนภาษีที่เก็บได้จริง ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนั้น ๆ กับตัวแปรทางเศรษฐกิจ และตัวแปรสุ่มภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง (empirical evidence) ณ ระยะเวลาหนึ่ง โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ทำการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient, a_1) ของตัวแปรอธิบาย (x_1) ดังสมการข้างต้น โดยให้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวม (e_1) เป็นตัวแปรสุ่ม ในความเป็นจริงวิธีการดังกล่าวยังไม่สามารถขจัดอิทธิพลของตัวแปรความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมไปได้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะค่าแปรผันของอัตราส่วนภาษีอากรรวมที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดที่เป็นจริงนั้น มีอิทธิพลของความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมอยู่ด้วย เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอนปี 2529 สามารถจัดเก็บภาษีอากรรวมได้สูงเนื่องจากสามารถเร่งรัดเห็นภาษีอากรค้างของปีก่อน ๆ ได้ในปีนั้นจำนวนมากกว่าปกติ ดังนั้นจังหวัดดังกล่าวทั้ง 3 จึงมีความ

นิคบกติเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนภาษีอากรรวมที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด กับสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีอากรรวม ซึ่งหมายถึงว่าค่าแปรผันของสัดส่วนภาษีอากรรวมที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีอิทธิพลของความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมแฝงอยู่ด้วยนั่นเอง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวม ของปี 2525 และ 2529 แล้วพบว่า ดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมของปี 2525 ดีกว่า ปี 2529 กล่าวคือ ปี 2525 มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีอากรรวมสูงกว่าค่าปกติ (สูงกว่า 1) ถึงร้อยละ 55.55 ส่วนปี 2529 มีเพียงร้อยละ 47.94

4.2.2 ความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (personal income tax effort, e_2)

ผลการศึกษาตามตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ภาคผนวก ก แสดงดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สัดส่วนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา พร้อมทั้งการจัดลำดับของปี 2525 และปี 2529 ตามลำดับ พบว่าทั้งปี 2525 และปี 2529 ความสัมพันธ์ของสัดส่วนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของจังหวัดต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ในทางบวก แต่มีบางจังหวัดเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ในทางลบ ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ บทุมนานี ปี 2525 จังหวัดยะลา ในปี 2529 ที่มีสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่ำ แต่มีสัดส่วนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในอัตราที่สูง นอกจากนี้ยังมีจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ ในลักษณะที่ว่า มีสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงแต่มีอัตราส่วนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดต่ำ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ทั้งในปี 2525 และ ปี 2529

สำหรับค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กับสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของทั้งสองปี พบว่าความสัมพันธ์ยังคงเป็นลบ กล่าวคือจังหวัดที่มีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่ำ กลับมีความพยายามในการจัดเก็บภาษี

เงินได้บุคคลธรรมดาสูง หรือมีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่ำ ในขณะที่มีสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูง ยกเว้นในปี 2525 จังหวัดภูเก็ต นครศรีธรรมราช ร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร ในปี 2529 ที่มีระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ใกล้เคียงกับค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

จากตารางที่ 3 ภาคผนวก ก แสดงให้ทราบว่าจังหวัดที่มีระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ใน 10 อันดับแรก ในปี 2525 ได้แก่ นราธิวาส กระบี่ เพชรบูรณ์ ภูเก็ต สมุทรปราการ กำแพงเพชร ปทุมธานี บิดตानी ประจวบคีรีขันธ์หนองคาย ตามลำดับ ส่วนปี 2529 ได้แก่ นนทบุรี สมุทรปราการ แม่ฮ่องสอน กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ยะลา จันทบุรี กระบี่ ตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีความสามารถในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดายังคงอยู่ใน 10 อันดับแรกร้อยละ 30

แต่เมื่อพิจารณาจังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาใน 10 อันดับสุดท้าย พบว่า ปี 2525 ได้แก่จังหวัดชัยนาท พิจิตร ขอนแก่น เชียงราย สุโขทัย ระนอง ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม พังงา ตามลำดับ และปี 2529 ได้แก่ จังหวัดสกลนคร ชัยนาท สุรินทร์ ปราจีนบุรี ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ชลบุรี กำแพงเพชร กาญจนบุรี และลำพูน ตามลำดับ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่ยังคงรักษาระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของตนอยู่ในกลุ่ม 10 อันดับสุดท้าย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ปี 2525 และ 2529

ถ้าทำการเปรียบเทียบค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาโดยรวมทั้งประเทศ ช่วงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 และช่วงปลายแผนฯ พบว่าช่วงต้นแผนฯ รัฐบาลใช้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงมาก คือมีจังหวัดต่าง ๆ ที่มีค่าดัชนีความพยายามสูงกว่า 1 ถึงร้อยละ 54.16 ของจังหวัดทั้งหมดทั่วประเทศ แต่ปี 2529 รัฐบาลมิได้มุ่งเน้นการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามากนัก ซึ่งเห็นได้จากการที่มีเพียงร้อยละ 2.73 ของจังหวัดทั่วประเทศเท่านั้นที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงกว่า 1

4.2.3 ความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล (corporate income tax effort, e_3)

จากตารางที่ 5 และตารางที่ 6 ภาคผนวก ก แสดงถึงผลการศึกษาค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล สัดส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล พร้อมทั้งการจัดลำดับในปี 2525 และ 2529 ตามลำดับ พบว่าความสัมพันธ์ของสัดส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล กล่าวคือ จังหวัดที่มีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลต่ำ จะมีสัดส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดต่ำ และในทางกลับกัน จังหวัดที่มีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลสูง จะมีสัดส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูง โดยบางจังหวัดที่มีความสัมพันธ์ทางบวกมีค่าใกล้เคียงกัน ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต ระนอง ในปี 2525 และ กรุงเทพมหานคร อุตรดิตถ์ นครปฐม ในปี 2529 และมีจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เป็นลบ ได้แก่ ปัตตานี แม่ฮ่องสอน ฯลฯ ในปี 2525 และ นครปฐม ราชบุรี ฯลฯ ในปี 2529

สำหรับค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล ปี 2525 มีค่าเป็นลบ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ยโสธร กาฬสินธุ์ ส่วนปี 2529 ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และสตูล ทั้งนี้เนื่องจากสัดส่วนของภาษีเงินได้นิติบุคคลที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรทางเศรษฐกิจที่กำหนดให้ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งได้แก่ รายได้ต่อหัว สัดส่วนภาคการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และสัดส่วนภาคอุตสาหกรรม เหมืองแร่ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด โดยที่ในปี 2525 จังหวัดดังกล่าวข้างต้นมีขนาดของตัวแปรที่ไม่เอื้ออำนวยต่อภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ควรที่จะจัดเก็บได้ในระบบเศรษฐกิจของจังหวัดนั้น ๆ สูง ได้แก่ รายได้ต่อบุคคล ซึ่งจังหวัดดังกล่าวมีรายได้ต่อบุคคลต่ำมากอยู่ใน 10 อันดับสุดท้าย คือมีรายได้ต่อบุคคลระหว่าง 3,000 ถึง 7,000 บาท ต่อปี และมีขนาดของตัวแปรภาคการพาณิชย์ บริการ และการก่อสร้าง เทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวม ประมาณร้อยละ 39.95, 45.20, 39.34, 43.36 และ 47.59 ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้งสองดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับสัดส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเป็นลบ ทั้งนี้เพราะรายได้ต่อบุคคลในจังหวัดดังกล่าวอยู่ใน

เกณฑ์ต่ำอำนาจซื้อมีน้อย และแม้ว่าจะมีขนาดของภาคการพาณิชย์ การบริการและการก่อสร้าง สูงก็ตามก็ไม่สามารถจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลได้เนื่องจากกิจการส่วนใหญ่จะเป็นในรูปของบุคคลธรรมดาถึงแม้ว่าจะประกอบกิจการเป็นนิติบุคคล แต่ก็ไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ เพราะประสบกับการขาดทุน และมีลักษณะของรายจ่ายแฝงในภาษีเงินได้นิติบุคคลอยู่ด้วย เช่น มาตรการทางการคลังที่กฎหมายกำหนดให้นำผลขาดทุนสุทธิในรอบบัญชีก่อนปีปัจจุบันยังไม่เกิน 5 ปี มาหักออกจากกำไรสุทธิได้ในรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบัน จึงเป็นเหตุให้สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของจังหวัดดังกล่าวมีค่าเป็นลบ ส่วนปี 2529 มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนและสตูลที่มีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นลบ ซึ่งจากการวิเคราะห์พอสรุปได้ว่าเนื่องมาจากสาเหตุจากมาตรการทางการคลังที่ก่อให้เกิดรายจ่ายแฝงเป็นสำคัญ ดูตารางที่ 4.3 พบว่าถ้าสมมติให้ตัวแปรอธิบายอื่นมีค่าเป็นศูนย์ ค่าของสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจะเป็นลบเนื่องจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น เนื่องจากแม่ฮ่องสอนและสตูล มีโครงสร้างทางภาษีอากรที่มีกิจการที่ประกอบการในรูปของนิติบุคคลน้อยมาก เมื่อกิจการดังกล่าวดำเนินกิจการขาดทุนหรือได้รับการช่วยเหลือ (subsidy) ในลักษณะให้นำผลขาดทุนปีก่อน ๆ มาหักออกได้ จึงเป็นเหตุให้ภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ควรจะจัดเก็บได้ไม่มีและรัฐบาลยังต้องสูญเสียรายได้ในรูปของการช่วยเหลือดังกล่าวอีกด้วย

จากตารางที่ 5 และ 6 ภาคผนวก ก จังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลอยู่ในเกณฑ์ดี 10 อันดับแรก ในปี 2525 ได้แก่ ปัตตานี แม่ฮ่องสอน น่าน มหาสารคาม สมุทรปราการ สกลนคร นนทบุรี ตราด เลย และหนองคาย ตามลำดับ และในปี 2529 ได้แก่ กระบี่ มุกดาหาร กาฬสินธุ์ ระนอง นนทบุรี น่าน ปัตตานี สมุทรปราการ ตราด และนราธิวาส ตามลำดับ โดยที่มีจังหวัดที่มีระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล 10 อันดับแรกในปี 2529 เมื่อเทียบกับของปี 2525 ถึงร้อยละ 40 ถ้าพิจารณาจังหวัดที่มีดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล 10 อันดับสุดท้าย ได้แก่ อ่างทอง ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม กาฬสินธุ์ ยโสธร ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด และสุรินทร์ ตามลำดับ ในปี 2525 ส่วนปี 2529 ได้แก่ สุพรรณบุรี นครสวรรค์ สมุทรสงคราม พิจิตร ราชบุรี จันทบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง สตูล และแม่ฮ่องสอน ตามลำดับ ซึ่งสรุปได้ว่า จังหวัดที่มีระดับค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลต่ำเหมือนกันทั้งสองปี ถึงร้อยละ 30 ภาพโดยรวมแสดงให้เห็นว่าจังหวัดต่าง ๆ ให้ความสนใจในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลมากกว่าอดีตที่ผ่านมา

กล่าวคือ ค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล มีค่ามากกว่า 1 ในปี 2525 มีเพียงร้อยละ 34.72 ของจังหวัดทั่วประเทศ ส่วนปี 2529 มีถึงร้อยละ 43.83 นั้นหมายถึงว่า รัฐบาลเพิ่มความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลมากกว่าช่วงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5

นอกจากนี้พบว่า จังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามเป็นลบเนื่องจากมีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นลบดังกล่าวแล้วนั้น ในปี 2525 มีจำนวน 5 จังหวัด และในปี 2529 จำนวนลดลงเหลือเพียง 2 จังหวัด โดยที่จังหวัดในปี 2525 จะมีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลต่ำกว่ามาตรฐานเพียงเล็กน้อย ส่วนปี 2529 ค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลต่ำกว่ามาตรฐานมาก เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้เพราะแม่ฮ่องสอนมีสัดส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูง แต่ผลการจัดเก็บที่สูงนั้นมิได้เนื่องมาจากสมรรถวิสัยที่มีอยู่ขณะนั้น แต่เนื่องมาจากปีดังกล่าว จังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลได้จำนวนสูงกว่าปกติ จากการเร่งรัดหนี้ภาษีอากรค้าง ซึ่งเป็นผลจากการตรวจสอบภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัททำไม้ ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่ที่สุดของจังหวัด ในปีก่อน ๆ โดยมีได้เกิดจากสมรรถวิสัยที่แท้จริงในปี

4.2.4 ความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้า (business tax effort, e_4)

ตารางที่ 7 และตารางที่ 8 ภาคผนวก ก แสดงผลการศึกษาค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้า สัดส่วนภาษีการค้าที่จัดเก็บได้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด สมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าของจังหวัดต่าง ๆ ในปี 2525 และ 2529 ตามลำดับ จากตารางทั้งสองดังกล่าว คงให้ผลการศึกษาเหมือนกับภาษีอากรรวม ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และภาษีเงินได้นิติบุคคล ที่กล่าวมาแล้วตามหัวข้อ 4.2.1, 4.2.2 และ 4.2.3 คือความสัมพันธ์ของสัดส่วนภาษีการค้าที่จัดเก็บได้ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด กับสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้า เป็นไปในทางบวก ยกเว้นจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีความสัมพันธ์ในทางตรงข้าม

ส่วนความสัมพันธ์ของสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้า กับค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้า ยังคงเป็นไปตามที่คาดหมาย กล่าวคือจังหวัดที่มีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าสูง มักจะใช้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้าต่ำ ยกเว้น จังหวัดน่าน ใน

ปี 2525 และจังหวัดชุมพร ในปี 2529 ที่มีระดับความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้าใกล้เคียงกับสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าของจังหวัด

ค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้ามีค่าเป็นลบ จำนวนมาก ในปี 2529 ได้แก่ จังหวัดกระบี่ เลย น่าน ปัตตานี สกลนคร มุกดาหาร ชัยภูมิ พัทลุง แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ สตูล ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สืบเนื่องจากจังหวัดต่าง ๆ นั้นมีค่าสมรรถวิสัยในการจัดเก็บภาษีการค้าเป็นลบนั่นเอง ซึ่งหมายความว่า การจัดเก็บภาษีการค้าในปี 2529 มีการใช้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีที่เป็นไปตามลักษณะของกฎหมาย หรือมาตรการทางการคลังอื่น เช่น การลดอัตราภาษีการยกเว้นที่เกี่ยวกับภาษีการค้า มีจำนวนมากกว่าปี 2525 ถึงแม้ว่า ปี 2529 ตัวแปรอธิบายต่าง ๆ โดยทั่วไปจะขยายใหญ่ขึ้น แต่วิเคราะห์จากโครงสร้างการประกอบการค้าของจังหวัดดังกล่าวว่าเป็นจังหวัดเล็ก กิจกรรมค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าขนาดเล็ก ที่มีรายรับไม่ถึงเกณฑ์ต้องเสียภาษีการค้า หรืออาจเสียภาษีการค้าในลักษณะการค้าเหมา นั่นก็หมายความว่า ค่าสมรรถวิสัยที่เอื้ออำนวยในการจัดเก็บภาษีการค้ามีอยู่น้อยมาก

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า ปี 2529 จะมีจังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้าต่ำกว่ามาตรฐานถึง 14 จังหวัด แต่ปรากฏว่ามีค่าดัชนีวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้าสูงกว่ามาตรฐาน สูงกว่าปี 2525 คือ มีจังหวัดที่มีค่าดัชนีวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้าสูงกว่า 1 ในปี 2525 เพียงร้อยละ 25 ส่วนปี 2529 มีถึงร้อยละ 49.31 นั้นหมายถึงว่ารัฐบาลมุ่งเน้นการจัดเก็บภาษีการค้าให้มีประสิทธิภาพ มากกว่าช่วงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5

จังหวัดที่มีค่าดัชนีวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้า 10 อันดับแรก ปี 2525 ได้แก่ ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สงขลา นราธิวาส สมุทรปราการ เชียงใหม่ สกลนคร อุตรธานี กาฬสินธุ์ ตามลำดับ และในปี 2529 ได้แก่ เพชรบูรณ์ มหาสารคาม นราธิวาส นครพนม พะเยา ตราด สมุทรปราการ ภูเก็ต อุทัยธานี และนนทบุรี ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษีการค้าอยู่ใน 10 อันดับสุดท้าย ได้แก่ จังหวัด สตูล อ่างทอง อุทัยธานี เพชรบุรี แม่ฮ่องสอน ชลบุรี ตราด ระนอง ฉะเชิงเทรา พังงา ตามลำดับ ในปี 2525 และในปี 2529 ได้แก่ แม่ฮ่องสอน พัทลุง สุรินทร์ ชัยภูมิ มุกดาหาร สกลนคร ปัตตานี น่าน เลย และกระบี่ ตามลำดับ โดยมีจังหวัดที่ยังคงรักษาระดับอยู่ใน 10 อันดับสุดท้ายทั้งสองปีเพียงร้อยละ 10